

ENCYKLIKA PÁPEŽA JÁNA PAVLA II.

SLAVORUM APOSTOLI

biskupom, kňazom,
rehoľným rodinám
a všetkým kresťanským veriacim
na pamiatku evanjelizačného diela
svätého Cyrila a Metoda
po jedenástich storočiach.

Vydal: SÚSCM, Rím 1988

I. ÚVOD

1. Apoštoli Slovanov, svätý Cyril a svätý Metod zostávajú v pamäti Cirkvi spolu s veľkým evanjelizačným dielom, ktoré uskutočnili. Ba možno tvrdiť, že ich pamiatka sa stala osobitne živou a aktuálnou za našich dní.
Vzhľadom k úcte, plnej vďačnosti, ktorej sa po stáročia tešia svätí Solúnski bratia (zo starobylej Tessaloniky), zvlášť u slovanských národov a pamätajúc na ich nedocenený prínos k dielu hlásania evanjelia medzi onými národmi a zároveň ku zmiereniu, k priateľskému spolunažívaniu, ľudskému rozvoju a úcte k vnútornej dôstojnosti každého národa, vyhlásil som 31. decembra 1980 apoštolským listom *Egregiae virtutis*¹ svätých Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy. Takto som nadviazal na líniu svojich Predchodcov, zvlášť Leva XIII., ktorý pred viac než sto rokmi, 30. septembra 1880, rozšíril úctu týchto dvoch svätých encyklikou *Grande munus*² na celú Cirkev, a Pavla VI., ktorý apoštolským listom *Pacis nuntius*³ z 24. októbra 1964 vyhlásil svätého Benedikta za patróna Európy.
2. Dokument spred piatich rokov smeroval k tomu, aby oživil povedomie týchto slávnych aktov a zamýšľal upútať pozornosť kresťanov a všetkých ľudí dobrej vôle, ktorým leží na srdci dobro, svornosť a jednota Európy, k stále živšej aktuálnosti vynikajúcich postáv, Benedikta, Cyrila a Metoda, ako konkrétnych príkladov a duchovných opôr pre kresťanov našej doby a zvlášť pre národy európskeho svetadielu, ktoré už dávno, predovšetkým vďaka modlitbám a pôsobeniu týchto svätcov, zapustili vedome a svojrázne korene do Cirkvi a do kresťanskej tradície.
Uverejnenie môjho spomenutého apoštolského listu v r. 1980, diktovaného pevnou nádejou, že v Európe i na svete sa prekoná to, čo rozdeľuje Cirkev a národy, sa viazalo na tri okolnosti, ktoré boli predmetom mojich modlitieb a úvah. Prvou bolo jedenásté výročie pápežského listu *Industriae tuae*,⁴ ktorým Ján VIII. roku 880 schválil používanie slovanského jazyka v liturgii, ktorú preložili dvaja svätí bratia. Druhou bolo sté výročie spomenutej encykliky *Grande munus*. Treťou bol začiatok práve v roku 1980 šťastného a sľubného teologického dialógu medzi Katolíckou cirkvou a pravoslávnymi cirkvami na ostrove Patmos.
3. V tomto dokumente sa chcem odvolávať zvlášť na list, ktorým pápež Lev XIII. chcel pripomenúť Cirkvi a svetu apoštolské zásluhy obidvoch bratov: nielen Metoda, ktorý podľa tradície skončil svoj život v roku 885 na Velehrade na Veľkej Morave, ale aj Cyrila, ktorého smrť oddelila od brata už v roku 869 v Ríme, v meste, ktoré prijalo a ktoré doteraz uchováva a vrúcne uctieva jeho telesné pozostatky v starobylej bazilike sv. Klementa.

Pápež Lev XIII. najprv pripomenul svätý život a apoštolské zásluhy dvoch Solúnskych bratov a potom ustanovil ich sviatok na 5. júla. Po II. vatikánskom koncile v rámci liturgickej obnovy sviatkov bol preložený na 14. februára, dátum, ktorý z historického stanoviska znamená narodenie sv. Cyrila pre nebo.

Po vyše jednom storočí od uverejnenia encykliky Leva XIII. nové okolnosti, do ktorých spadá jedenásť sté výročie blaženej smrti sv. Metoda, núti dať nový výraz pamiatke, ktorú si Cirkev na toto dôležité výročie uchováva. K tomu sa cíti zvlášť zaviazaný prvý pápež, ktorý bol povolaný na stolicu sv. Petra z Poľska, teda zo slovanských národov. Udalosti posledného storočia a zvlášť posledných desaťročí prispeli k tomu, že v Cirkvi ožil spolu s náboženskou pamiatkou i historicko-kultúrny záujem o dvoch svätých bratov, ktorých zvláštna charizma sa stala oveľa pochopiteľnejšia vo svetle súčasných pomerov a skúseností. K tomu prispeli mnohé udalosti, ku ktorým došlo v Cirkvi zásluhou II. vatikánskeho koncilu. Vo svetle učenia a pastorálneho zamerania tohto koncilu, môžeme sa teraz zahľadiť novým, oveľa zrelším a hlbším spôsobom na tieto dve sväte postavy, od ktorých nás už delí jedenásť storočí; v ich živote a v apoštolskej činnosti môžeme tiež čítať, čo Božia prozreteľnosť tam vpísala, aby sa v novej plnosti prejavili v našej dobe a priniesli nové ovocie.

II. Životopisné dáta

4. Podľa príkladu encykliky *Grande munus* chcel by som pripomenúť život sv. Metoda bez toho, žeby som zanedbal osudy jeho brata svätého Cyrila, ktoré sú s ním tak úzko spojené. Urobím to v hrubých obrysoch, ponechávajúc uspresnenie historickému bádaniu a diskusiám okolo jednotlivých bodov.

Mesto, v ktorom sa narodili dvaja svätí bratia, je terajšia Thesalonika, ktorá v IX. storočí bola dôležitým obchodným a politickým strediskom byzantského cisárstva a zaujímala význačné miesto v intelektuálnom a spoločenskom živote tej balkánskej oblasti. Pretože ležala na hranici slovanských oblastí, istotne mala aj slovanské meno: Solún. Metod bol starším z bratov; jeho krstné meno pravdepodobne bolo Michal. Narodil sa medzi rokom 815 a 820. Mladší Konštantín, neskoršie lepšie známy pod rehoľným menom Cyril, prišiel na svet roku 827 alebo 828. Ich otec bol vysokým úradníkom cisárskej správy. Spoločenské postavenie rodiny otváralo obom bratom podobnú kariéru, na ktorú ostatne Metod aj nastúpil, dosiahnúc úrad archonta, čo znamená správcu jednej z pohraničných provincií, v ktorej žilo mnoho Slovanov. Predsa však už okolo roku 840 sa jej vzdal, aby sa mohol uchýliť do jedného z kláštorov na úpätí hory Olympu, ktorá bola vtedy známa pod menom Svätá Hora.

Brat Cyril študoval s mimoriadnym úspechom v Byzancii, kde prijal kňazské svätenie, keď predtým rozhodne odmietol význačnú politickú funkciu. Pre jeho vynikajúce dary a náboženské a kultúrne vedomosti boli mu už v mladom veku zverené chýlostivé cirkevné úlohy; bol knižničiarom archívu pri veľchráme Svätej Sofie v Carihrade a zároveň mal významnú funkciu sekretára patriarchu tohože mesta. Čoskoro však ukázal, že sa chce vzdať týchto úradov, aby sa mohol venovať štúdiu a kontemplatívneho životu ďaleko od akýchkoľvek ťažiadostivých cieľov. Tak sa skryto uchýlil do jedného kláštora na pobreží Čierneho mora. Keď ho tam po šiestich mesiacoch našli, presvedčili ho, aby sa ujal vyučovania filozofických odborov na Vysokej škole v Carihrade. Pre svoje vynikajúce vedomosti si získal prímenie Filozof, s ktorým je dodnes známy. Neskoršie ho cisár i patriarcha vyslal k Saracénom. Keď splnil toto poslanie, odišiel z verejného života, vyhľadal staršieho brata, aby s ním žil ako mních. Ale znovu spolu s ním bol zaradený do jednej byzantskej delegácie, vyslanej ku Chazarom, ako odborník pre náboženské a

kultúrne otázky. Počas svojho pobytu na Kryme neďaleko Chersona, boli presvedčení, že objavili chrám, v ktorom bol pochovaný sv. Klement rímsky, pápež a mučeník poslaný do vyhnanstva do tých vzdialených krajín; dostali jeho telesné pozostatky a vzali ich so sebou.⁶ Tieto pozostatky potom sprevádzali dvoch svätých bratov na ich nasledujúcej misijnej ceste na Západ až do chvíle, keď ich mohli slávnostne uložiť v Ríme a odovzdať ich pápežovi Hadriánovi II.

5. Udalosť, ktorá mala rozhodnúť o celom priebehu ich života, bola žiadosť kniežat'a Rastislava z Veľkej Moravy; obracal sa ňou na cisára Michala III., aby poslal jeho kmeňom "biskupa a učiteľa... ktorý by vedel vysvetliť pravú kresťanskú vieru v ich jazyku".⁷

Boli vybraní svätý Cyril a Metod, ktorí to ochotne prijali. Potom sa vydali na cestu a prišli na Veľkú Moravu - štát, ktorý vtedy zahrnoval rôzne slovanské kmene v Strednej Európe, na križovatke vzájomných vplyvov Východu a Západu - pravdepodobne už v roku 863; medzi tými kmeňmi rozvíjali to poslanie, ktorému obidvaja venovali zbytok svojho života, vyplneného cestami, strádaniami, utrpením, nepriateľstvom a prenasledovaním; u Metoda dokonca došlo až k ukrutnému uväzneniu. To všetko znášali so silnou vierou a nezdolateľnou nádejou v Boha. Dobré sa totiž pripravili na úlohu, čo im bola zverená: priniesli so sebou knihy Svätého písma, nepostrádateľné pre slúženie posvätnéj bohoslužby, ktoré pripravili a preložili z gréčtiny do staroslovienčiny a ktoré boli napísané novou abecedou, vypracovanou Konštantínom - Filozofom a dokonale zodpovedajúce výslovnosti toho jazyka. Misijnú činnosť oboch bratov doprevádzal výrazný úspech, ale pochopiteľne aj ťažkosti, ktoré robili novým misionárom susedné latinské cirkvi, ktoré tam predtým ohlasovali kresťanstvo.

Asi po troch rokoch, počas svojej cesty do Ríma sa zastavili v Panónii, kde im slovanský knieža Kocel, ktorý ušiel z dôležitého občianskeho i náboženského strediska, Nitry - poskytol pohostinné prijatie. Odtiaľto sa potom po niekoľkých mesiacoch vydali do Ríma spolu so svojimi žiakmi, ktorých chceli dať vysvätiť za kňazov. Ich cesta viedla cez Benátky; tam boli podrobení verejnej diskusii o novátorskej misijnej zásade, ktorú uplatňovali. V Ríme ich veľmi milo prijal pápež Hadrián II., ktorý medzitým nastúpil po Mikulášovi I., Schválil slovanské bohoslužobné knihy a nariadil ich slávnostne položiť na oltár v chráme Panny Márie pri jasličkách, dnes nazývanom Hlavnou bazilikou Panny Márie⁸ a odporúčal, aby ich žiaci boli vysvätení za kňazov. Toto obdobie ich námah sa skončilo viac než priaznivo. Metod však musel sám nastúpiť na nasledujúcu etapu, lebo jeho mladší brat ťažko ochorel a len-len že mal čas zložiť rehoľné sľuby a obliecť si rehoľné rúcho, lebo krátko potom, 14. februára 869 v Ríme zomrel.

6. Sv. Metod zostal verný slovám, ktoré mu sv. Cyril povedal na smrteľnej posteli: "Hľa, brat, dvoma spoločníkmi sme boli, ťahajúcimi jedinou brázdou; ja na hrude padám končiac svoj deň; ale ty veľmi miluješ Horu, to viem, neopúšťaš pre Horu tvoje učenie, lebo čím môžeš byť skorej spasený?"⁸

Bol vysvätený za biskupa starobylej panónskej diecézy, menovaný za pápežského legáta ad gentes (pre slovanské národy), prevzal cirkevný titul obnovej biskupskej stolice v Srijeme. Metodovu apoštolskú činnosť prerušili politicko-náboženské spory, ktoré vyvrcholili v jeho dvojročnom väzení; bol obvinený, že si prisvojil biskupskú právomoc druhého. Až po osobnom zásahu pápeža Jána VIII., bol prepustený na slobodu. Aj nový panovník Veľkej Moravy, knieža Svätopluk, sa nakoniec stal protivníkom Metodovho pôsobenia; odporoval slovanskej bohoslužbe, a Rímu naznačoval, že má pochybnosti o pravovernosti nového arcibiskupa. V roku 880 Metod bol znova pozvaný ad limina apostolorum, na návštevu do Ríma, aby celý problém ešte raz osobne predložil Jánovi VIII. Vo Večnom meste bol pozbavený obvinenia a od pápeža dosiahol vydanie buly Industriae

nostrae,⁹ ktorá aspoň v podstate navrátila slovanskej bohoslužbe prednostné práva, ktoré jej dal jeho predchodca Hadrián II.

Metodovi sa dostalo podobného uznania dokonalej právoplatnosti aj od byzantského cisára a od patriarchu Fócia, ktorý bol v tej dobe v plnom spoločenstve s Rímom, a to počas jeho cesty do Carihradu v rokoch 881 a 882. V posledných rokoch svojho života sa venoval predovšetkým prekladom Svätého písma a bohoslužobných kníh, ďalej prekladom diel cirkevných Otcov, ako aj zbierke cirkevných a občianskych byzantských zákonov, nazývaných Nomokánon. Starosť o pokračovanie započatého diela ho viedla k tomu, že vybral za svojho nástupcu učeníka Gorazda. Zomrel 6. apríla 885 v službe Cirkvi, ktorú vybudoval u slovanských národov.

7. Prezieravá činnosť, hlboké a pravoverné učenie, vyrovnanosť, oddanosť, apoštolská horlivosť a neohrozená veľkodušnosť mu získali uznanie a dôveru rímskych pápežov, carihradských patriarchov, byzantských cisárov a rôznych kniežat nových slovanských kmeňov. Preto sa Metod stal vodcom a právoplatným pastierom Cirkvi, ktorá v tej dobe zapúšťala korene v spomenutých národoch; je uctievaný od všetkých, spoločne s bratom Konštantínom, ako hlásateľ evanjelia a učiteľ, poslaný Bohom a svätým apoštolom Petrom¹⁰ a ako základ plnej jednoty medzi novozaloženými a starobylými cirkvami. Preto "muži i ženy, malí i veľkí, bohatí i chudobní, slobodní i nevoľní, vdovy i siroty, cudzinci i domáci, zdraví i chorí"¹¹ všetci tvorili zástup, ktorý so slzami a so spevmi odprevádzal dobrého učiteľa a pastiera k hrobu, lebo on "sa stal všetkým všetko, aby aspoň niektorých získal".¹²

Popravde povedané, dielo svätých bratov po Metodovej smrti prechádzalo ťažkou krízou a prenasledovanie jeho žiakov sa tak priostrilo, že boli nútení opustiť svoje pole. Aj napriek tomu ich evanjeliová siatba neprestávala vydávať ovocie a ich pastorálny postoj, zameraný na to, aby niesol zjavenú pravdu novým národom - a pri tom rešpektoval ich kultúrnu originalitu, - zostáva živým vzorom pre Cirkev a pre misionárov všetkých dôb.

III.

Hlásatelia evanjelia

8. Hoci bratia Cyril a Metod boli vychovaní v byzantskej kultúre, vedeli sa stať apoštolmi Slovanov v plnom zmysle tohto slova. Odlúčenie od vlasti, ktoré Boh niekedy požaduje od vyvolených ľudí, a prijaté kvôli viere v jeho prisľúbenie, je vždy tajomnou a plodnou podmienkou pre rozvoj a rast Božieho ľudu na zemi. Pán povedal Abrahámovi: "Odíď zo svojej zeme a od svojho príbuzenstva a zo svojho otcovského domu do zeme, ktorú ti ukážem. A učiním z teba národ veľký, požehnám ťa a zvelebím tvoje meno a ty budeš požehnaním."¹³

V nočnom videní, ktoré mal sv. Pavol v Troade v Malej Ázii, akýsi Macedónčan, teda obyvateľ európskeho svetadielu, zastal si pred ním a prosil ho, aby sa odobral do jeho zeme a tam hlásal Božie slovo: "Prejdi do Macedónska a pomôž nám!"¹⁴ Božia prozreteľnosť, ktorá sa pre dvoch svätých bratov prejavila hlasom a autoritou byzantského cisára a patriarchu carihradskej cirkvi, sa na nich obrátila podobnou výzvou, keď žiadala, aby sa odobrali na misie medzi Slovanov. Takéto poverenie znamenalo pre nich nielen opustiť čestné miesto, ale aj kontemplatívny život; to znamenalo vyjsť z prostredia byzantského cisárstva a vydať sa na dlhé putovanie v službe evanjelia, medzi kmeňmi, ktoré z mnohých hľadísk zostávali veľmi vzdialené od spôsobu občianskeho spolunažívania, vybudovaného na rozvinutej štátnej organizácii a rafinovanej kultúre Byzantska, ktorá bola preniknutá kresťanskými zásadami. S podobnou výzvou sa na Metoda trikrát obrátil aj rímsky pápež, keď ho poslal ako biskupa Slovanom na Veľkú Moravu, do cirkevnej panónskej diecézy.

9. Slovanský životopis Metoda týmito slovami tlmočí žiadosť kniežaťa Rastislava, ktorú predniesli jeho vyslanci cisárovi Michalovi III.: "Prišli k nám mnohí učitelia, kresťania z Vlách i Grécka i z Nemiec, učia nás rozlične. Ale my Slovieni... nikoho nemáme, kto by nás vyučil v pravde a vyložil zmysel".¹⁵ A teda boli vyslaní Konštantín a Metod. Ich hlboko kresťanská odpoveď na výzvu za týchto okolností a vo všetkých podobných prípadoch, je podivuhodne vyjadrená slovami, ktoré povedal Konštantín cisárovi: "Hoci som ustatý i chorý na tele, s radosťou pôjdem do tej krajiny",¹⁶ "s radosťou odchádzam pre kresťanskú vieru".¹⁷

Pravda a sila ich misijného poslania vyvierala z hĺbky tajomstva vykúpenia a ich evanjelizačné dielo medzi slovanskými národmi sa malo stať dôležitým článkom poslania, ktoré Spasiteľ zveril všeobecnej Cirkvi až do konca čias. Bolo naplnením - v čase a v konkrétnych pomeroch - slov Krista, ktorý z moci svojho Kríža a svojho Zmŕtvychvstania prikázal apoštolom: "Kážte evanjelium všetkému stvoreniu."¹⁸ "Id'te a učte všetky národy."¹⁹ Práve tak to robili hlásatelia evanjelia a učitelia slovanských národov a dali sa pri tom viesť apoštolským ideálom svätého Pavla: "Vierou v Ježiša Krista všetci ste Božími deťmi. Všetci, ktorí ste boli pokrstení v Krista, Krista ste si obliekli. A niet už medzi vami ani Žida ani Gréka, ani otroka ani slobodného, ani muža ani ženy, lebo všetci ste jedno v Kristu Ježišovi."²⁰

Dvaja svätí bratia okrem veľkej úcty k jednotlivým osobám a nezištnej starostlivosti o ich skutočné dobro mali dosť sily, múdrosti, horlivosti a lásky, ktoré sú nevyhnutné k tomu, aby priniesli budúcim veriacim svetlo, aby im zároveň ukázali dobro a ponúkli konkrétnu pomoc, ako ho dosiahnuť. Kvôli tomu sa chceli stať vo všetkom podobní tým, ktorým prinášali evanjelium; chceli sa stať časťou tých národov a zdieľať s nimi vo všetkom osud.

10. Práve z tohto dôvodu nahliadli, že je prirodzené zaujať jasnú pozíciu vo všetkých sporoch, ktoré vtedy znepokojovali slovanské kmene, usilujúce sa o pevnú organizáciu, ich ťažkosti prijímali ako vlastné a rovnako aj nevyhnutné problémy národa, ktoré bránili svoju totožnosť pod vojenským a kultúrnym tlakom novej románsko-nemeckej ríše a usilovali sa odmietat tie životné formy, ktoré sa im zdali cudzími. Bol to tiež začiatok oveľa rozsiahlejších sporov, ktoré sa nešťastne prehlbovali medzi východným a západným kresťanstvom a obaja svätí misionári boli do nich osobne zatiahnutí; vedeli si však vždy zachovať nespornú pravovernosť a dôslednú vnímavosť tak k pokladu tradície ako aj k novosti života národov, ktorým hlásali evanjelium. Často prevládali kontrasty v ich celej dvojitej a bolestnej zložitosti. Konštantín a Metod však kvôli nim necúvali pred skúškou: nepochopenie, otvorená zlá vôľa, ba dokonca u svätého Metoda aj putá, prijaté z lásky ku Kristovi, neprinútili ani jedného ani druhého, aby zanechali vytrvalý úmysel a slúžili dobru slovanských národov a jednotne všeobecnej Cirkvi. To bola cena, ktorú museli zaplatiť za šírenie evanjelia, za misijné úsilie, za odvážne hľadanie nových foriem života a za účinné cesty, po ktorých by dospela radostná zvesť k slovanským národom, ktoré sa práve utvárali.

Kvôli hlásaniu evanjelia - ako sa udáva v ich životopisoch - dvaja svätí bratia vzali na seba ťažkú úlohu preložiť texty Svätého písma, ktoré im boli známe v gréčtine, do jazyka toho slovanského kmeňa, ktorý sa usadil takmer na hraniciach ich rodného mesta. Využívajúc svojej dokonalej znalosti gréčtiny a vlastnej kultúry pre toto ťažké a jedinečné dielo, vytýčili si za cieľ pochopiť a preniknúť reč, zvyky a tradície, vlastné slovanským kmeňom a verne tlmočiť ich túžby a ľudské hodnoty, ktoré v nich boli a sa prejavovali.

11. Aby dobre preložili evanjeliové pravdy do novej reči, museli sa najprv postarať o to, aby dobre poznali vnútorný svet tých, ktorým chceli hlásať Božie slovo dôverne známymi obrazmi a pojmi. Správne vštepovať biblické poznatky a grécke filozofické pojmy do

veľmi odlišného kontextu dejinných skúseností a myšlienok sa im javilo ako nevyhnutná podmienka pre úspech misijnej činnosti. Išlo o novú metódu katechézy. Sv. Metod, aby obhájil ich oprávnenosť a dokázal ich správnosť, najprv spolu s bratom a potom sám, ochotne prijmúc výzvu z Ríma, ktorú dostali v roku 867 od pápeža Mikuláša I. a potom v roku 879 od pápeža Jána VIII., ktorí chceli porovnať učenie, čo hlásali na Veľkej Morave s tým, ktoré zanechali zároveň so slávnou trofejou svojich ostatkov svätí apoštoli Peter a Pavol prvej biskupskej stolici Cirkvi.

Už predtým Konštantín a jeho spolupracovníci sa postarali o utvorenie novej abecedy, aby hlásané a vysvetľované pravdy mohli byť zapísané slovanským jazykom a tak boli celkom pochopiteľné a prijaté tými, ktorým boli určené. Bola to námaha naozaj hodná misionárskeho ducha, totiž naučiť sa jazyk nových národov a preniknúť do ich mentality, keď im mali priniesť vieru; a rovnako príkladná bola aj rozhodnosť, s akou sa prispôbili požiadavkám a prijali za svoje očakávania slovanských národov. Veľkodušná voľba stotožniť sa s ich životom a tradíciou, keď sa očistili a osvietili Zjavením, vytvára z Cyrila a Metoda opravdivé vzory pre všetkých misionárov, ktorí v rôznych podobách prijali výzvu sv. Pavla, stať sa všetkým pre všetkých, aby získali aspoň niektorých, a zvlášť pre misionárov, ktorí od dávnych dôb až po súčasnosť, od Európy až po Áziu, a dnes po všetkých svetadieloch pracovali na prekladaní Svätého písma a liturgických textov do živých jazykov rôznych národov, aby v nich zaznievalo jediné Božie slovo a bolo všetkým zrozumiteľné podľa výrazových prostriedkov rozličných kultúr a civilizácií.

Dokonalé spoločenstvo v láske zachráni Cirkev pred akoukoľvek formou partikularizmu, národnej výlučnosti, pred všetkými rasovými predsudkami ako i pred každou národnou povýšenosťou. Také spoločenstvo musí tiež povzniesť a zošľachtiť všetky oprávnené city, ktoré sú rýdze a prirodzené ľudskému srdcu.

IV. Založili Božiu Cirkev

12. Ale príznačnou charakteristickou črtou, ktorú by som chcel zvlášť zdôrazniť v správaní slovanských apoštolov Cyrila a Metoda, je ich pokojný spôsob, akým budovali Cirkev, pri čom boli vedení víziou jednej, svätej a všeobecnej Cirkvi. Hoci slovanskí kresťania viac než ostatní radi počujú a cítia, že i títo svätí bratia boli v srdci Slovanov, predsa je pravda, že patrili ku gréckej kultúre a mali byzantskú výchovu i vzdelanie; prináležali teda k občianskej i cirkevnej tradícii kresťanského Východu. Už v ich časoch rozdiely medzi Carihradom a Rímom sa začali vyostrovať ako zámienky roztržky, hoci poľutovaniahodný rozkol medzi oboma časťami kresťanstva bol ešte ďaleko. Hlásatelia evanjelia a učitelia Slovanov sa vydali na Veľkú Moravu vybavení všetkým bohatstvom tradície a náboženskej skúsenosti, typickej pre východné kresťanstvo. To sa zvlášť odrážalo v teologickom učení a posvätnnej liturgii. Hoci vo vtedajšej byzantskej ríši sa už dávno posvätné obrady vo všetkých miestnych cirkvách konali po grécky, predsa boli carihradským vzdelancom dobre známe tradície mnohých národných východných cirkví, napr. gruzínskej a sýrskej, ktoré v bohoslužbách používali jazyk svojho ľudu. Osobitne to poznal Konštantín-Filozof, vďaka svojim štúdiám a stálym stykom s veriacimi týchto cirkví, ktoré udržiaval tak v hlavnom meste ako aj na svojich cestách. Obaja bratia si uvedomovali starobylosť i oprávnenosť týchto posvätných tradícií a preto bez obáv používali slovanský jazyk pre liturgické obrady. Stal sa z toho účinný nástroj, ktorý sprístupňoval Božie pravdy tým, ktorí ním rozprávali. Pri tom nemali na mysli nijakú povýšenosť alebo vládyčtivosť, konali jedine z lásky ku spravodlivosti a z apoštolskej horlivosti voči národom, ktoré sa začali rozvíjať. Západné

kresťanstvo po takzvanom sťahovaní národov spojilo v jeden celok nové prisťahované národnostné skupiny s pôvodným latinským obyvateľstvom a s cieľom zjednotiť ich, rozšírilo na všetkých latinský jazyk, liturgiu a kultúru, ako to urobila rímska cirkev. Z takto dosiahnutej jednotnosti tieto pomerne mladé spoločnosti získali v plnom rozmachu pocit sily a súdržnosti, čo prispievalo k upevneniu ich jednoty a mocnejšiemu utvrdeniu v Európe. Je pochopiteľné, že za takejto situácie každá odlišnosť sa považovala za ohrozenie tejto jednoty, ktorá sa práve vytvárala a aké veľké mohlo byť pokušenie odstrániť ju a to i donucovacími prostriedkami.

13. Z tohto hľadiska sa zdá zvláštne a podivuhodné, že hoci svätí bratia pôsobili v takých zložitých a neistých pomeroch, nijako sa neusilovali vnucovať národom, ktorým mali hlásať evanjelium, nepopierateľne vyššiu úroveň gréckeho jazyka a byzantskej kultúry alebo zvyky a obyčaje pokročilejšej spoločnosti, v ktorej vyrástli a ktoré im istotne boli bližšie a milšie. Ich ideálom bolo spojiť veriacich v Kristovi. Preto tiež prispôbobi slovenskému jazyku a vyjadrovaniu bohaté a jemne rafinované texty byzantskej liturgie. Priblížili tiež spôsobu myslenia a zvyklostiam týchto nových národov zložitú a podrobne premyslenú normu gréckorímskeho práva. Ich hlavným cieľom bola síce svornosť a mier, ale predsa vždy rešpektovali záväzky, plynúce z ich poslania a dbali na tradičné nároky a práva Cirkvi, ako ich ustanovili predpisy koncilov. Preto tiež pokladali za svoju povinnosť, i keď boli poddanými východnej ríše a ako veriaci podliehali carihradskému patriarchátu, vydávať účty zo svojej misijnej činnosti rímskemu pápežovi a predložiť mu na schválenie učenie, ktoré vyznávali a hlásali, podobne ako aj liturgické knihy, napísané v slovanskom jazyku a metódy, ktoré používali pri evanjelizácii tých národov. Svojho poslania sa ujali z poverenia Carihradu, ale potom sa v určitom zmysle usilovali o jeho potvrdenie tým, že sa obracali na apoštolskú Stolicu v Ríme, ako na viditeľný stred cirkevnej jednoty.²¹ Vo svojom zmysle pre všeobecnosť budovali takto Cirkev ako jednu, svätú, katolícku a apoštolskú. Najjasnejšie a najvýraznejšie sa to ukazuje z ich celého počínania. Možno povedať, že prosba Kristovej veľkňazskej modlitby: "aby boli jedno",²² sa stala ich misionárskym heslom v duchu Žalmistových slov: "Chváľte Pána všetky kmene a národy."²³ Pre nás, ľudí dnešnej doby, obsahuje ich apoštolát aj výrečnosť ekumenickej výzvy, t.j. znova budovať v mierumilovnom uzmiernení jednotu, ktorá v neskoršej dobe po ich smrti bola ťažko poškodená, a na prvom mieste jednotu medzi Východom a Západom.

Presvedčenie svätých solúnskych bratov, že každá miestna cirkev je povolaná k tomu, aby svojimi vlastnými darmi obohacovala katolícku "plnosť", bolo v dokonalom súlade s ich evanjeliovým cítením, že totiž rozličné životné pomery jednotlivých kresťanských cirkví, nikdy nemôžu ospravedlniť nejednotnosť, nesvornosť a roztržky vo vyznávaní jedinej viery a v praktickom uplatňovaní lásky.

14. Vieme, že podľa učenia II. vatikánskeho koncilu "pod ekumenickým hnutím sa rozumejú činnosti a iniciatívy, ktoré vznikajú a sú zamerané podľa rôznych potrieb Cirkvi a časových okolností k napomáhaniu jednoty kresťanov".²⁴ Preto sa vôbec nezdá anachronizmom, ak vo sv. Cyrilovi a Metodovi vidíme opravdivých predchodcov ekumenizmu, pretože sa účinne usilovali, aby odstránili alebo zmenšili každú skutočnú, ako aj čo len zdanlivú roztržku medzi jednotlivými spoločenstvami veriacich, patriacimi do jednej a tej istej Cirkvi. Rozdelenie, ku ktorému v cirkevných dejinách bohužiaľ došlo a nanešťastie doteraz stále trvá, "nielenže jasne odporuje Kristovej vôli, ale je tiež na pohoršenie svetu a poškodzuje presväť zlosť hlásania evanjelia celému stvoreniu".²⁵ Horlivá starostlivosť, ktorú obidvaja bratia - zvlášť Metod, vedený zodpovednosťou svojho biskupského úradu, preukázali, pokiaľ ide o záchranu jednoty vo viere a láske medzi cirkvami, ku ktorým patrili, t.j. medzi carihradskou a rímskou cirkvou na jednej strane a medzi cirkvami vznikajúcimi v slovanských zemiach na druhej strane, bola a

navždy zostane ich veľkou zásluhou. A je tým väčšia, ak si uvedomíme, že ich poslanie prebiehalo v rokoch 863-885, teda práve v tých kritických časoch, keď sa vynoril a začal sa prehlbovať osudný rozkol a ostrý spor medzi východnou a západnou Cirkvou. Rozdelenie potom ešte priostrila otázka, ku ktorej Cirkvi kanonicky patrí Bulharsko, ktoré práve vtedy úradne prijalo kresťanskú vieru.

V tomto búrlivom období, poznačenom aj ozbrojenými zrážkami medzi susednými kresťanskými národmi, svätí solúnski bratia zachovávali plnú a ostražitú vernosť pravému učeniu a tradícii dokonale zjednotenej Cirkvi a zvlášť tzv. Božím a cirkevným inštitúciám,²⁶ na ktorých podľa kánonov prvých koncilov spočíva cirkevné zriadenie a organizácia. Táto vernosť im umožnila, aby splnili svoje misijné úlohy a zostali v plnej duchovnej a kanonickej jednote s rímskou i carihradskou cirkvou, ako aj s novými cirkvami, ktoré sami založili medzi slovanskými národmi.

15. Zvlášť Metod neváhal čeliť rozličným neporozumeniam, sporom, ba dokonca aj ohováraniam a fyzickému prenasledovaniu, len aby sa nespreneveril svojej príkladnej cirkevnej vernosti, aby splnil svoje kresťanské a biskupské povinnosti rovnako ako aj záväzky voči byzantskej cirkvi, v ktorej sa zrodil a ktorá mu spolu s Cyrilom zverila misionárske poslanie. Ale i voči rímskej cirkvi, ktorej vďačil za svoj arcibiskupský úrad, ktorý bol udelený "pro fide" na území sv. Petra,²⁷ a podobne i voči cirkvi vznikajúcej v slovanských zemiach, ktorú prijal za svoju, a ktorú vedel i brániť, pretože bol presvedčený, že je v práve pred cirkevnými i občianskymi vládnymi predstaviteľmi. Pritom vystupoval hlavne na obranu slovanskej liturgie a základných práv týchto cirkví u rôznych národov.

Pri tejto činnosti rovnako ako Konštantín-Filozof vždy sa usiloval o dialóg s tými, ktorí sa stavali proti jeho plánom alebo pastoračným činnostiam a pochybovali o ich oprávnenosti. Z tohoto hľadiska zostane navždy učiteľom pre tých, ktorí sa v ktorejkoľvek dobe usilujú urovnávať spory a pritom rešpektovať mnohostrannú jednoliatosť Cirkvi, ktorá má byť podľa svojho zakladateľa Ježiša Krista vždy jedna, svätá, katolícka a apoštolská. Tento odkaz sa stretol s dokonalým ohlasom vo vyznaní viery 150 Otcov - účastníkov II. ekumenického carihradského koncilu, ktorý tvorí nedotknuté vyznanie viery všetkých kresťanov.

V.

Katolícky zmysel Cirkvi

16. Zvláštne zdôraznenie nezasluhuje však len evanjeliový obsah učenia hlásaného sv. Cyrilom a Metodom. Veľmi výrazná a poučná pre dnešnú Cirkev je aj katechetická a pastoračná metóda, ktorú používali pri apoštolskej činnosti medzi národmi, ktoré dovtedy nepočuli sláviť Božie tajomstvá vo svojej materčine a nepočuli ešte ani hlásať Božie slovo spôsobom celkom prístupným ich mysleniu a rešpektujúcim ich konkrétne životné pomery.

Vieme, že jedna z hlavných úloh II. vatikánskeho koncilu spred 20 rokov bolo znova oživiť cirkevné sebadomie a vnútornou obnovou v nej podnietiť nový misionársky rozmach s cieľom hlásať večné posolstvo spásy, mieru a vzájomnej svornosti medzi rôznymi kmeňmi a národmi, a to bez ohľadu na hranice, ktoré doteraz rozdeľujú našu planétu, určenú z vôle Boha Stvoriteľa a Vykupiteľa k tomu, aby bola spoločným sídlom celého ľudstva. Hrozby, ktoré sa nad ňou v súčasnej dobe sťahujú, nám nedajú zabudnúť na prorocké tušenie Jána XXIII., ktorý zvolal koncil s úmyslom a presvedčením, že dokáže pripraviť a uviesť obdobie novej jari a obrody cirkevného života. O téme všeobecnosti ten istý koncil sa medziiným takto vyjadruje: "Medzi nový ľud Boží sú povolani všetci ľudia. Preto tento ľud zostáva vždy jeden jediný a má sa rozšíriť po celom svete na všetky veky, aby sa tak splnila Božia vôľa. Boh totiž stvoril na počiatku

jedinú ľudskú prirodzenosť a rozhodol sa zhromaždiť napokon v jedno všetky svoje roztratené dielky (porov. Jn 11,52).

Cirkev, čiže ľud Boží, šíriac toto kráľovstvo, nič neuberá z pozemských dobier ani jedného národa. Naopak, žičí schopnostiam, vlastnostiam a mravom jednotlivých národov. Pokiaľ sú dobré, zveľaduje a osvojuje si ich, a preberajúc ich očisťuje, posilňuje a vyzdvihuje... Tento univerzálny charakter, ktorý je spoločnou ozdobou Božieho ľudu, je dar samého Pána... Vďaka tejto katolíckosti jednotlivé časti prinášajú ostatným častiam a celej Cirkvi svoje dary, takže i celok i jednotlivé časti sa obohacujú, spolunažívajúc so všetkými ostatnými a v jednote spoločne smerujú k plnosti.²⁸

17. Môžeme pokojne tvrdiť, že takéto chápanie - tradičné, ale zároveň aj veľmi časové - katolíckosti Cirkvi, ktoré ju vidí ako nejakú symfóniu rôznych liturgii vo všetkých jazykoch sveta spojených do jedinej liturgie, alebo ako harmonický zbor, zložený z hlasov nespočetného množstva ľudí, ktorý sa dvíha v nespočetných tóninách, zafarbených a vzájomne poprepletaných k Božej chvále zo všetkých kútov sveta a v každom historickom období - zodpovedá zvláštnym spôsobom teologickým a pastoračným zásadám, ktoré viedli apoštolské a misijné dielo bratov Konštantína-Filozofa a Metoda a boli oporou ich poslania medzi slovanskými národmi.

V Benátkach pred zástupcami cirkevnej kultúry, ktorí sa kŕčovite pridŕžiavali pomerne úzkeho chápania cirkevnej skutočnosti a boli proti tomuto ich chápaniu, sv. Cyril ho neohrozene bránil a uvádzal ako dôkaz skutočnosť, že mnoho národov zaviedlo už v minulosti písanú a prakticky používanú liturgiu vo vlastnej reči, ako napr. "Arméni, Peržania, Abasgovia, Gruzínci, Sugdovia, Góti, Avari, Tirsovia, Chazari, Arabi, Kopti, Sýrčania a mnoho iných".²⁹

Pripomenul, že podľa Božej vôle slnko svieti a dážď padá na všetkých ľuďoch bez výnimky³⁰ a dodal: "Či nedýchame na vzduchu rovnako všetci? Nehanbite sa uznávajúc len tri jazyky a prikazujúc, aby všetky ostatné národy a plemená boli slepé a hluché? Povedzte mi: Boha robíte bezmocným, že nemôže toto dať, alebo závistlivým, že nechce?"³¹ Na historické a dialektické dôkazy, ktoré proti nemu uviedli, Svätec vo svojich odpovediach obyčajne vychádzal z Písma: "Každý jazyk vyznáva, že Ježiš Kristus je Pán, na slávu Boha Otca."³² "Celá zem sa ti klania a zdvíha k tebe spevy: Spievajte žalmy na slávu jeho mena, jeho slávu šírite chválospevom."³³ "Chváľte Pána všetky národy, oslavujte ho všetky zeme."³⁴

18. Cirkev je katolícka i preto, že vo všetkých ľudských okolnostiach a pomeroch vie predkladať zjavenú pravdu, ktorú ochraňuje neporušenú v jej Božom obsahu, a to tak, aby zodpovedala vznešeným ideálom a spravodlivým očakávaniam každého človeka a národa. Každý odkaz dobra konečne, ktorý každá generácia odovzdáva potomkom spolu s neoceniteľným darom života, tvorí akoby obrovské a rôznofarebné tkanivo, ktoré nie je dokončené a skladá živú mozaiku všemohúceho a nad všetkým vládnuceho Boha, ktorý sa prejaví v celej svojej nádhre až na konci čias.

Evanjelium neochudobňuje a nezhasá to, čo každý človek, kmeň, národ a kultúra v priebehu svojich dejín uznávajú a uskutočňujú ako dobro, pravdu a krásu; skôr podnecuje k prispôbeniu a rozvíjaniu všetkých týchto hodnôt, aby sa podľa nich veľkodušne a radostne žilo a aby sa doplňovali tajomným a povznášajúcim Svetlom Zjavenia. Tento konkrétny rozmer katolíckosti, vpísaný samým Kristom Pánom do samého základného zriadenia Cirkvi, je niečím konkrétnym, nie je niečím statickým, nehistorickým a povrchno jednoznačným; naopak vzniká a sa rozvíja v určitom zmysle každodenne ako niečo nové, čo plynie z jednomyselnej viery všetkých, čo veria v trojjediného Boha, zjaveného v Ježišovi Kristovi, ktorého hlása Cirkev pôsobením Ducha Svätého. Tento rozmer vyplýva celkom samovoľne zo vzájomného rešpektu, ktorý je

príznačný pre bratskú lásku - voči každému človekovi a národu, či je veľký alebo malý, a z čestného uznávania všetkého, na čo majú bratia vo viere právo.

19. Tento katolícky rozmer Cirkvi sa takisto prejavuje v aktívnej spoluzodpovednosti a veľkodušnej spolupráci všetkých v prospech všeobecného dobra. Cirkev všade uplatňuje svoju univerzálnosť tým, že prijíma, spojuje a povznáša svojím vlastným spôsobom a materskou starostlivosťou každú naozaj ľudskú hodnotu. Súčasne sa na všetkých poludníkoch a rovnobežkách, ako aj v každej historickej situácii pričiňuje, aby získala Bohu človeka a všetkých ľudí, aby ich spojila navzájom medzi sebou i s Bohom v jeho pravde a láske.

Každý človek, národ, kultúra a civilizácia majú svoju vlastnú úlohu a svoje vlastné miesto v tajomnom Božom pláne a vo všeobecných dejinách: "Milosrdný a dobrý Boh",³⁵ ktorý očakáva, že všetci ľudia sa budú kajať, aby všetci boli spasení a došli k poznaniu pravdy,³⁶ Boh, ktorý netrpí, aby ľudské pokolenie podľahlo slabosti a zahynulo, upadnúť do pokušenia Nepriateľa. Naopak, vo všetkých dobách a rokoch nám stále udeľuje mnoho rôznych milostí, a to rovnakým spôsobom od začiatku až dodnes: najprv prostredníctvom patriarchov a otcov, po nich prostredníctvom prorokov a konečne prostredníctvom apoštolov a mučeníkov, spravodlivých mužov a učiteľov, ktorých si vyberá zo stredu búrlivého ľudského života."³⁷

20. Evanjeliové posolstvo, ktoré sv. Cyril a Metod preložili pre slovanské národy, a pri tejto práci múdro vynášali z cirkevného pokladu "staré i nové veci",³⁸ bolo odovzdávané hlásaním a katechézou v súlade s večnými pravdami a zároveň bolo aj prispôbené konkrétnej historickej situácii. Vďaka misijnému úsiliu oboch svätcov, slovanské národy si mohli po prvý raz uvedomiť svoje povolanie a mať účasť na večnom zámere Najsvätejšej Trojice vo večnom pláne spásy sveta. Takto poznali aj svoju vlastnú úlohu v dejinách celého ľudstva, stvoreného Bohom Otcom, vykúpeného Synom Spasiteľom a osvieteného Duchom Svätým. Vďaka tomuto hlásaniu, schválenému v tom čase Cirkvou, tak rímskymi biskupmi, ako aj carihradskými patriarchami, Slovania sa mohli cítiť spolu s ostatnými národmi zeme potomkami a dedičmi zmluvy, ktorú Boh uzavrel s Abrahámom.³⁹ Takýmto spôsobom, vďaka cirkevnej organizácii, zriadenej svätým Metodom a vďaka tomu, že si uvedomili vlastnú kresťanskú identitu, prevzali svoje miesto a údel v Cirkvi, ktorá bola teraz založená i v tejto časti Európy. Preto aj ich dnešní potomci zachovávajú radostnú a záväznú spomienku na toho, ktorý sa stal ohnivkom reťaze veľkých hlásateľov Božieho zjavenia v Starom i v Novom zákone: "Po tomto všetkom milostivý Boh... za našich čias pre náš národ, o ktorý sa dovtedy nikto nestaral, poslal nášho učiteľa, blaženého Metoda, aby vykonal dobré dielo; jeho čnosti i boje prirovnáme bez tohto, že by sme sa museli červenáť, k čnostiam a bojom tých starých bohumilých mužov".⁴⁰

VI

Evanjelium a kultúra

21. Solúnski bratia zdedili nielen vieru, ale aj kultúru starovekého Grécka, ktorá pokračovala potom v byzantskej ríši. Je známe, aké dôležité bolo toto dedičstvo pre celú európsku a priamo, či nepriamo, aj pre svetovú kultúru. V evanjelizačnom diele, ktoré vykonal ako priekopníci v oblastiach obývaných Slovanmi, je súčasne zahrnutý aj vzor toho, čo dnes voláme "inkulturácia", t.j. zasadzovanie evanjelia do miestnej domácej kultúry a zároveň aj začlenenie týchto kultúr do cirkevného života.

Tým, že zakoreňovali evanjelium do miestnej kultúry národov, ktorým ho hlásali, sv. Cyril a Metod si získali zvláštne zásluhy o vytvorenie a rozvoj tejto kultúry, alebo lepšie povedané, mnohých rôznych kultúr. Všetky kultúry slovanských národov naozaj vďačia

za svoj vlastný "začiatok" a rozvoj práve pôsobeniu solúnskych bratov. Ich originálnym a geniálnym výtvorom je abeceda pre slovanský jazyk a tou prispeli ako základným prínosom ku kultúre a literatúre všetkých slovanských národov.

Potom preklad posvätných kníh, ktorý urobili Cyril, Metod a ich žiaci, dodal kultúrnu schopnosť a dôstojnosť jazyku staroslovienskej liturgie; ten potom bol za dlhé stáročia nielen jazykom cirkevným, ale aj úradným a literárnym, ba dokonca hovorovým jazykom vzdelanejších tried vo väčšine slovanských národov, zvlášť u Slovanov východného obradu. Bol používaný aj v krakovskom chráme sv. Kríža, kde sa usadili slovanskí benediktíni. Tu vyšli aj prvé liturgické knihy, tlačené v tomto jazyku. Až dodnes tento jazyk používa byzantská liturgia východných slovanských cirkví gréckeho obradu, a to tak katolíckych, ako aj pravoslávnych vo východnej a juhovýchodnej Európe, ako aj v rôznych západoeurópskych zemiach a tiež v rímskej liturgii chorvátskych katolíkov.

22. V historickom vývoji Slovanov východného obradu zohral tento jazyk rovnakú úlohu ako latinčina na Západe. Zachoval sa však ešte ďalej čiastočne až do 19. storočia, a pôsobil priamo svojím vplyvom aj na vytváranie domácich literárnych jazykov, ktorým bol veľmi príbuzný. Tieto zásluhy o kultúru všetkých slovanských kmeňov a národov pôsobia, že evanjelizačné dielo sv. Cyrila a Metoda je v dejinách i v živote týchto kmeňov a národov stále živé.

VII

Význam kresťanského tisícročia

23. Apoštolsko-misijnú činnosť sv. Cyrila a Metoda, spadajúcu do polovice 9. storočia, možno považovať za prvú účinnú evanjelizáciu Slovanov.

Rozvíjala sa v rozličnom stupni na jednotlivých územiach, ale sa sústredila hlavne na oblasť vtedajšej Veľkej Moravy. Zaujímal predovšetkým kraje metropolitného sídla, ktorého biskupom bol Metod, t.j. Moravu, Slovensko a Panóniu, čiže oblasť dnešného Maďarska. V okruhu veľmi rozsiahleho vplyvu tejto apoštolskej činnosti, hlavne zásluhou misionárov, pripravených sv. Metodom, sa nachádzali aj ostatné skupiny západných Slovanov, zvlášť Česi. Prvý historický český knieža z rodu Přemyslovcov, Bořivoj, bol pravdepodobne pokrstený podľa slovanského obradu. Neskoršie tento vplyv zasiahol aj lužicko-srbské kmene a územie južného Poľska. Po páde Veľkomoravskej ríše (905-906) tento obrad však bol vymenený latinským a Čechy boli pričlenené cirkevne k regensburskému biskupstvu a k salzburskej metropole. Pozornosť si zasluhuje skutočnosť, že ešte v polovici 10. storočia, v dobe sv. Václava, sa oba prvky silne navzájom prenikali a vzájomne prelínali aj oba liturgické jazyky: slovanský a latinský. Len na tomto základe sa mohla v Čechách vyvinúť kresťanská terminológia, z ktorej sa potom vyvinula a upevnila cirkevná terminológia v Poľsku. Správa o kniežati Vislanov, nachádzajúca sa v "Živote Metoda", je najstaršou historickou zmienkou o jednom z poľských kmeňov.⁴¹ Chýbajú však dostatočné údaje, aby bolo možno túto správu spojiť so zriadením cirkevnej organizácie slovanského obradu v poľských zemiach.

24. Pokrstenie Poľska roku 966 v osobe prvého historického panovníka Mieška, ktorý sa oženil s českou kňažnou Doubravkou, prebiehalo zvlášť pôsobením Cirkvi v Čechách a touto cestou sa dostalo kresťanstvo do Poľska z Ríma v latinskej forme. Predsa však zostáva skutočnosťou, že prvé počiatky kresťanstva v Poľsku sú určitým spôsobom spojené s dielom bratov z ďalekého Solúna.

Starostlivosť svätých bratov priniesla ešte viditeľnejšie plody medzi balkánskymi Slovanmi. Vďaka ich apoštolátu sa upevnilo už prv zakorenené kresťanstvo v Chorvátsku.

Cyrilometodská misia sa upevnila a podivuhodne rozvinula v Bulharsku zvlášť

prostredníctvom ich učeníkov, vyhnaných z pôvodného pôsobiska. V tejto zemi, vďaka sv. Klementovi Ochridskému vzniklo veľmi účinné stredisko mníšskeho života; zvlášť tu sa rozvinula abeceda, nazývaná cyrilika. Odtiaľ sa potom šírilo kresťanstvo do ďalších oblastí, až prišlo cez susedné Rumunsko do starej Kyjevskej Rusi a neskoršie sa z Moskvy rozšírilo ďalej na Východ. O niekoľko rokov, na rok 1988 pripadne tisícé výročie pokrstenia kyjevského kniežaťa a svätého Vladimíra Veľkého.

25. Rodina slovanských národov preto skoro a právom uznala svätého Cyrila a Metoda za otcov svojho kresťanstva a svojej kultúry. V mnohých zo spomenutých oblastí, hoci tam už pôsobili rôzni misionári, väčšina slovanského obyvateľstva si ešte v 9. storočí uchovávala pohanské zvyky a poverky. Len na území, ktoré "obrábali" naši svätci, alebo ktoré pripravili na zasatie viery, kresťanstvo vstúpilo v nasledujúcich storočiach definitívne do kresťanských dejín.

Ich dielo je tiež veľmi dôležitým prínosom pre rast spoločných kresťanských koreňov Európy, ktoré svojou pevnosťou a životaschopnosťou tvoria jeden z hlavných styčných bodov, na ktorý musí brať zreteľ každý vážny pokus o znovuzjednotenie nášho svetadielu novým a aktuálnym spôsobom.

Po jedenástich kresťanských slovanských stáročiach vidíme celkom jasne, že dedičstvo solúnskych bratov pre Slovanov je a zostáva hlbšie a pevnejšie než akékoľvek rozdelenie. Obidve kresťanské tradície - východná, ktorá pochádza z Carihradu a západná, pochádzajúca z Ríma - vznikli v lone jedinej Cirkvi, hoci v rozličných kultúrach a pri rôznom prístupe k tým istým problémom. Takáto rôznosť, ak správne chápeme jej pôvod, hodnotu a význam, môže len obohacovať európsku kultúru i jej náboženské tradíciu a môže sa práve tak isto stať primeranou základňou pre je duchovnú obnovu, po ktorej toľko túžime.

26. Už od 9. storočia, kedy kresťanská Európa nadobudla nové obrysy a usporiadanie, sv. Cyril a Metod nám predložili posolstvo, ktoré sa ukazuje veľmi časové aj pre našu dobu, ktorá v dôsledku toľkých zložitých náboženských, kultúrnych, občianskych a medzinárodných otázok hľadá zdôvodnenú jednotu v skutočnom spoločenstve rôznych zložiek. Možno povedať, že pre týchto dvoch hlásateľov evanjelia bola príznačná ich láska ku všeobecnému cirkevnému spoločenstvu na Východe i na Západe, v ktorom vyhradili miesto pre novú cirkev, ktorá sa rodila v slovanských národoch. Od nich vychádza aj pre dnešných kresťanov a ľudí našej doby výzva, aby budovali toto spoločenstvo spoločnými silami.

Príklad sv. Cyrila a Metoda platí však ešte viac na osobitnom poli misionárskej činnosti. Tá je totiž základnou úlohou Cirkvi a dnes je osobitne naliehavá vo forme už vyššie spomenutej tzv. "inkulturácie". Obaja bratia nielenže plnili svoje poslanie s plným rešpektom voči kultúre, ktorá u slovanských národov už jestvovala, ale pomocou náboženstva ju tiež ustavične zošľacht'ovali a zvyšovali jej úroveň. Podobne aj dnes starobylé cirkvi môžu a majú pomáhať mladým cirkvám a národom, aby ich vlastná identita dozrievala a sa rozvíjala.⁴²

27. Cyril a Metod sú akoby ohnivká, akýsi duchovný most medzi východnou a západnou tradíciou, ktoré obidve splývajú v jednu veľkú, všeobecnú tradíciu Cirkvi. Sú nám vzory a zároveň aj patróni v ekumenickom úsilí sesterských cirkví, západnej i východnej. Ony sa usilujú dialógom a modlitbou znovu nájsť viditeľnú jednotu v dokonalom a plnom spoločenstve - takú jednotu - ako som to už povedal počas svojej návštevy v Bari - ktorá nie je ani absorbovaním jednej druhou ani čírym splynutím.⁴³ Jednota je stretnutie v pravde a láske; týchto darov sa nám dostalo od Ducha Svätého. Cyril a Metod svojimi osobnosťami a svojím dielom sú postavy, ktoré vzbudzujú vo všetkých kresťanoch veľkú "nostalgiu po zjednotení" a po jednote medzi dvoma sesterskými cirkvami Východu a Západu.⁴⁴ Pre dosiahnutie plnej katolicity každý národ, každá kultúra má vo všeobecnom

pláne spásy určenú svoju vlastnú úlohu. Každá zvláštna tradícia a každá miestna cirkev majú zostať prístupné a pozorné voči iným cirkvám a tradíciám a súčasne aj voči všeobecnému katolíckemu spoločenstvu; keby ostali uzavreté samy do seba, hrozilo by im nebezpečenstvo vlastného ochudobnenia.

Tým, že Cyril a Metod uplatňovali svoje charizmatické dary, prispeli rozhodujúcim prínosom pri budovaní Európy, nielen pokiaľ ide i jej kresťanské náboženské spoločenstvo, ale aj čo sa týka jej občianskej a kultúrnej jednoty. Ani dnes nejestvuje iná cesta k prekonaniu rôznych napätí a k náprave roztržok a protikladov tak v Európe, ako aj na celom svete, lebo tieto javy hrozia, že vyvolajú strašné zničenie životov a hodnôt. Byť kresťanmi v súčasnej dobe znamená byť tvorcami vzájomného spoločenstva v Cirkvi i spoločnosti. K tomuto cieľu vedie otvorenosť voči bratom, vzájomné porozumenie a ochotná spolupráca veľkodušnou výmenou kultúrnych a duchovných dobier. Jedna zo základných túžob dnešného ľudstva je naozaj snaha znova nájsť jednotu a spoločenstvo pre skutočne dôstojný život všetkých ľudí na celej našej planéte. Cirkev vie, že je znamením a všeobecnou sviatosťou spásy a jednoty ľudského pokolenia; preto vyhlasuje, že je ochotná plniť túto svoju povinnosť, "ktorá sa stáva v súčasných pomeroch oveľa naliehavejšou, pretože treba, aby všetci ľudia, ktorí sú dnes navzájom úzko spojení rôznymi spoločenskými, technickými a kultúrnymi zväzkami, dosiahli aj v Kristovi plnú jednotu".⁴⁵

VIII Záver

28. Patrí sa teda, aby celá Cirkev dôstojne a radostne oslávila tisícsté výročie, ktoré už uplynulo od dovŕšenia apoštolského diela prvého arcibiskupa, vysväteného v Ríme pre slovanské národy, t. j. Metoda a jeho brata Cyrila a zároveň si pripomenúť, že tieto národy tým vstúpili na javisko dejín spásy a boli takýmto spôsobom začlenené do počtu európskych národov, ktoré už v predošlých stáročiach prijali evanjeliové posolstvo. Všetci istotne chápu, s akou jasavou radosťou sa tejto oslavy chce zúčastniť prvý syn zo slovanského kmeňa, povolaný po skoro dve tisíc rokoch na biskupskú stolicu sv. Petra v Ríme.
29. "Do tvojich rúk porúčam svojho ducha." Pozdravujeme tisícsté výročie úmrtia sv. Metoda tými istými slovami, ktoré on vyslovil - ako je to zaznamenané v jeho prvom staroslovienskom životopise⁴⁶ - tesne pred smrťou, keď sa už chystal pripojiť k svojim otcom vo viere, nádeji a láske: k patriarchom a prorokom, k apoštolom, učiteľom a mučeníkom svojho slova a života a za pomoci darov Ducha Svätého, dal príklad plodného povolania tak pre storočie, v ktorom žil, ako aj pre nasledujúce a zvlášť pre našu súčasnú dobu.

Jeho blažený odchod z tohoto sveta na jar roku 885 od vtelenia Pána (podľa byzantského letopočtu r. 6393 od stvorenia sveta) sa odohral v dobe, keď sa nad Carihradom sťahovali mračná a rôzne nepriateľské napätia stále viac ohrozovali pokojný život národov a dokonca i posvätné zväzky kresťanského bratstva a spoločenstva medzi východnou a západnou cirkvou.

V jeho katedrále, naplnenej veriacimi z rozličných kmeňov, učeníci sv. Metoda vzdali posledný hold zosnulému pastierovi za posolstvo spásy, mieru a zmierenia, ktoré im priniesol a ktorému zasvätili svoj život: "Slúžili bohoslužbu latinsky, grécky a slovansky",⁴⁷ i vzývali pri nej Boha a vzdávali úctu prvému arcibiskupovi cirkvi, ktorú sám založil medzi Slovanmi, ktorý hlásal evanjelium spolu s bratom v ich vlastnom jazyku. Táto Cirkev sa potom ešte viac upevnila, keď po výslovnom pápežovom súhlase dostala vlastnú domácu hierarchiu, zakorenenú v apoštolskom nasledníctve a spojenú v

jednote viery a lásky tak s rímskou, ako aj s carihradskou cirkvou, kde misijné poslanie k Slovanom malo svoj začiatok.

Keď sa teraz naplňuje 11. storočie od úmrtia sv. Metoda, želim si byť aspoň duchovne na Velehrade - kde, ako sa zdá, Prozreteľnosť dovolila Metodovi zakončiť jeho apoštolský život. Chcem sa tiež zastaviť v rímskej bazilike sv. Klementa, kde sv. Cyril bol pochovaný - a pri hrobe obidvoch týchto bratov a slovanských apoštolov chcem odporučiť Najsvätejšej Trojici ich duchovné dedičstvo osobitnou modlitbou:

30. "Veľký, trojjediný Bože, tebe zverujem poklad viery slovanských národov: zachovaj a požehnaj toto dielo!

Rozpomeň sa, Všemohúci Otče, na chvíľu, kedy podľa tvojej vôle nadišla pre tento ľud a pre tieto národy "plnosť časov" a svätí solúnski misionári verne splnili príkaz, ktorý tvoj Syn Ježiš Kristus dal svojim apoštolom; v ich stopách a šľapajach ich nasledovníkov priniesli do krajín obývaných Slovanmi, svetlo evanjelia, radostnú zvesť spásy a pred nimi vydávali svedectvo:

- že ty si stvoril človeka, že si nám Otcom a v tebe, my ľudia, sme si všetci navzájom bratmi;

- že skrze Syna, svoje večné Slovo, si stvoril všetky veci a povolal si ľudí k účasti na svojom vlastnom živote bez konca;

- že si tak miloval svet, že si dal svojho jednorodeného Syna, ktorý pre nás ľudí a pre našu spásu zostúpil z neba, pôsobením Ducha Svätého sa vtelil v lone Panny Márie a stal sa človekom;

- že si konečne zoslal mocného Ducha Potešiteľa, aby každý Kristom vykúpený človek v ňom mohol získať dôstojnosť Božieho dieťaťa a stať sa spoludedičom tvojich nezničiteľných prisľúbení ľudstvu.

Tvoj stvoriteľský plán, Otče, ktorý vyvrcholil vykúpením, sa vzťahuje na každého človeka, zahŕňa celý jeho život i dejiny všetkých národov.

Vypočuj, Otče, o čo ťa dnes prosí celá Cirkev, a daj, aby ľudia a národy, ktoré vďaka apoštolskému dielu svätých solúnskych bratov poznali a prijali teba, opravdivého Boha a krstom vstúpili do svätého spoločenstva tvojich detí, mohli aj naďalej bez prekážok, s nadšením a dôverou prijímať tento evanjeliový program a uplatňovať všetky ľudské možnosti na základe ich učenia.

- Kiežby mohli podľa svojho vlastného svedomia nasledovať tvoj hlas po cestách, ktoré boli po prvý raz vyznačené pred 1100 rokmi!

- Kiežby sa nikto nedomnieval, že ich príslušnosť ku kráľovstvu tvojho Syna je v rozpore s dobrom ich pozemskej vlasti!

- Kiežby ti mohli vzdávať náležitú chválu v súkromnom i verejnom živote!

- Kiežby mohli žiť v pravde, láske, spravodlivosti a radosti z mesiášskeho pokoja, ktorý zahŕňa všetky ľudské srdcia, spoločenstvá, zem a vesmír!

- Kiežby vo vedomí dôstojnosti, ktorú majú ako ľudia a Božie deti, vedeli prekonať každú nenávisť a dobrom víťaziť nad zlom! Dopraj však, ó Bože v Najsvätejšej Trojici, aj celej Európe, aby si na príhovor týchto dvoch svätých bratov stále viac uvedomovala, aká potrebná je náboženská kresťanská jednota a bratské spoločenstvo všetkých jej národov, a aby prekonaním vzájomného neporozumenia a nedôvery, ako aj ideologických sporov v spoločnom vedomí pravdy, mohli slúžiť celému svetu za príklad spravodlivého a mierumilovného spolužitia vo vzájomnom rešpekte a neporušenej slobode.

31. Tebe teda, Bohu, všemohúcemu Otcovi, Synovi, ktorý vykúpil svet a Bohu Duchu, ktorý si opora a učiteľ každej svätosti, chcem zveriť celú včerašiu, dnešnú i budúcu Cirkev v Európe a na celej zemi. Do tvojich rúk odovzdávam toto jedinečné bohatstvo, zložené z toľkých rozličných darov, ktoré dokopy tvoria spoločný poklad toľkých rozličných detí. Celá Cirkev ti ďakuje za to, že si povolal slovanské národy do spoločenstva viery, za ich

prínos k všeobecnému dedičstvu ľudstva. Zvlášť ti za to ďakuje pápež slovanského pôvodu. Kiežby tento prínos nikdy neprestával obohacovať Cirkev, európsky svetadiel a celý svet. Kiežby nechýbal ani v dnešnej Európe a v súčasnom svete a ani vo svedomí našich vrstovníkov. Chceme plne prijímať všetko pôvodné a hodnotné, čím slovanské národy prispeli a prispievajú k duchovnému bohatstvu Cirkvi a ľudstva. Celá Cirkev si uvedomuje toto spoločné bohatstvo a vyhlasuje, že je s nimi duchovne solidárna a zdôrazňuje svoju zodpovednosť za evanjelium a dielo spásy, ktoré je povoláná i dnes uskutočňovať v celom svete až do konca zeme. Je nevyhnutné zostúpiť do minulosti, aby sme v tomto svetle pochopili terajšiu skutočnosť a aby sme mohli predvídať, aký bude zajtrajšok. Poslanie Cirkvi je totiž stále zamerané a stále sa tiahne k nezničiteľnej nádeji v budúcnosť.

32. Budúcnosť! Hoci z ľudského hľadiska sa môže zdať plná hrozieb a neistoty, predsa ju s dôverou skladáme do tvojich rúk, nebeský Otče, a prosíme pritom o príhovor Matku tvojho Syna i Cirkvi, Matku tvojich apoštolov Petra a Pavla i svätého Benedikta, Cyrila a Metoda, Augustína a Bonifáca i všetkých ostatných hlásateľov evanjelia v Európe, ktorí silní vo viere, nádeji a láske, hlásali našim otcom tvoju spásu a tvoj pokoj a svojou namáhavou duchovnou siatkou začali budovať civilizáciu lásky a nový poriadok, založený na tvojom svätom zákone a na pomoci tvojej milosti, ktorá na konci časov oživí všetko a všetkých v nebeskom Jeruzaleme. Amen.

Vám, milovaní bratia a sestry, patrí moje apoštolské požehnanie.

Dané v Ríme pri sv. Petrovi, 2. júna, na sviatok Najsvätejšej Trojice, v roku 1985, siedmom môjho pontifikátu.

Ján Pavol II.

POZNÁMKY

- 1 Ján Pavol II., apoštolský list *Egregiae virtutis* (30. december 1980): AAS 73 (1981), str. 258-262.
- 2 Lev XIII., encyklika *Grande munus* (30. septembra 1880): Leonis XIII Pont. Max. Acta, II, str. 125-137; porov. Pius IX. Epist. *Quod S. Cyrillum* (13. februára 1927) arcibiskupom a biskupom kráľovstva srbsko-chorvátsko-slovinského a Československej republiky: AAS 19 (1927), str. 93-96; Ján XXIII., apoštolský list *Magnifici eventus* (11. mája 1963) biskupom slovanských národov: AAS 55 (1963), str. 434-439; Pavol VI., apoštolský list *Antiquae nobilitatis* (2. februára 1969) z príležitosti 1100. výročia smrti sv. Cyrila: AAS 61 (1969), str. 137-149.
- 3 Pavol VI., apoštolský list *Pacis nuntius* (24. októbra 1964): AAS 56 (1964), str. 965-967.
- 4 Porov. *Magnae Moraviae Fontes Historici*, zv. III, Brno 1969, str. 197-208.
- 5 Sviatok sa slávi 7. júla iba u niektorých slovanských národov.
- 6 Porov. *Vita Constantini VIII*, 16-18: *Constantinus et Methodius Thessalonicensis*, *Fontes, recensuerunt et illustraverunt* Fr. Grivec et Fr. Tomšič (Radovi Staroslovenskog Instituta, Knjiga 4, Zagreb 1960), str. 184.
- 7 Porov. *Vita Constantini XIV*, 2-4: ed. cit., str. 199 n.
- 8 S. Maria Maggiore.
- 8a *Vita Methodii VI*, 2-3; ed. cit., str. 225.
- 9 Porov. *Magnae Moraviae Fontes Historici*, zv. III, Brno 1969, str. 197-208.
- 10 Porov. *Vita Methodii VIII*, 1-2: ed. cit., str. 225.
- 11 Porov. *Vita Methodii XVII*, 13: ed. cit., str. 237.
- 12 Porov. tamže a 1Kor 9,22.
- 13 Gn 12,1n.
- 14 Sk 16,9.
- 15 *Vita Methodii V*, 2: ed. cit., str. 223.
- 16 *Vita Constantini XIV*, 9: ed. cit., str. 200.
- 17 *Vita Constantini VI*, 7: ed. cit., str. 179.
- 18 Mk 16,15.
- 19 Mt 28,15.
- 20 Gal 3,26-28.
- 21 Nástupcovia Mikuláša I. i keď boli ustarostení kvôli protirečiacim informáciám, ktoré dostávali ohľadom učenia a diela Cyrila a Metoda, v priamom styku s nimi dali za plnú pravdu dvom Bratom. Zákazy alebo obmedzenia v používaní novej slovanskej liturgie treba pripisovať skôr nátlaku okolností, meniacim sa politickým vzťahom a nevyhnutnosti udržiavať svornosť.
- 22 Jn 17,21n.
- 23 Ž 117-116,1.
- 24 Dekr. o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 4.
- 25 Dekr. o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 1.
- 26 Porov. *Vita Methodii IX*, 3; VIII, 16: ed. cit., str. 229; 228.
- 27 Porov. *Vita Methodii IX*, 2: ed. cit., str. 229.

- 28 Porov. II. vatikánsky koncil, konšt. o Cirkvi Lumen gentium, 13.
29 Vita Constantini XVI, 8; ed. cit., str. 205.
30 Porov. Mt 5,45.
31 Vita Constantini XVI, 4-6; ed. cit., str. 205.
32 Tamže XVI, 58; ed. cit., str. 208; Fil 2,11.
33 Vita Constantini XVI, 12; ed. cit., str. 206; Ž 66 (65),4.
34 Vita Constantini XVI, 13; ed. cit., str. 206; Ž 117 (118),1.
35 Porov. Ž 112 (113),4; Joel 2,13.
36 Porov. 1Tim 2,4.
37 Vita Constantini I, 1; ed. cit., str. 169.
38 Porov. Mt 13,52.
39 Porov. Gn 15,1-21.
40 Vita Methodii II, 1; ed. cit., str. 220n.
41 Porov. Vita Methodii XI, 2-3; ed. cit., str. 231.
42 Porov. II. vat. koncil, dekr. o misijnej činnosti Cirkvi Ad gentes, 38.
43 Ján Pavol II., príhovor pri ekum. stretnutí v bazilike sv. Mikuláša v Bari (26. februára 1984), 2; Insegnamenti VII,1 (1984), str. 532.
44 Tamže.
45 II. vat. koncil, dogmatická konšt. o Cirkvi Lumen gentium, 1.
46 Porov. Vita Methodii XVII, 9-10; ed. cit., str. 237; Lk 23,46; Ž 31 (30),6.
47 Vita Methodii XVII, 11; ed. cit., str. 237.